

Tomica Šćavina

De idealist

VERTALING Sanja Kregar

2017

KLIN

Amsterdam

12. Tesla

Anja slaakte een gesmoorde kreet toen ze mijn bleke gezicht zag. Ze liet mij haar huis binnen, waarbij ze struikelde over de zoom van haar lange lila kimono met witte bloempjes. Gelukkig was ze alleen thuis. Ik hoorde stampende voetjes van haar dochters, die op de verdieping boven, bij hun nona¹, druk aan het rondrennen waren. Tibor was op het werk. De warme geur van vers gebak spreidde zich door de lucht, David Bowie zong *Is there life on Maaars?* en ik herhaalde klappertandend: ‘Wat weet je over Tesla? Wat weet je over Tesla?’

‘Je bedoelt Nikola Tesla?’ zei ze geschrokken.

‘Ja, wat weet je over hem?’ vroeg ik, terwijl ik het natte shirt uittrok. ‘Heb je droge kleren voor me?’

‘Natuurlijk,’ antwoordde ze en trippelde met kleine Japanse pasjes naar de kamer. ‘Wat is er gebeurd? Alles oké met je nona?’

‘Ja, die is oké...’ mompelde ik en maakte tegelijkertijd mijn broek los. De plas water die ik op de witte vloertegels maakte, breidde zich uit. ‘Neem ook een handdoek mee!’

Ik had alleen nog mijn slipje en bh aan. Ik zag mijzelf in de spiegel. Mijn lippen waren paars, mijn gezicht lijkleek en mijn ogen wijd open en verstart als bij een opgezet dier.

‘Hier, voor je haar!’ Anja gaf mij een handdoek en liet een andere op de vloer vallen. ‘Ga hierop staan, anders glij je nog uit.’ Ze had een groot, wit nachthemd met lila bloempjes in haar handen. ‘Sorry, ik heb niet anders in jouw maat... alleen dit.’

‘Het is prima zo,’ reageerde ik en trok het nachthemd aan in één vloeiende beweging. ‘Wat weet je over Tesla?’

‘Over Tesla? Nou...’ ze haalde haar schouders op, ‘datgene wat iedereen weet...’ en wees naar de grote, eivormige, melkwitte hanglamp. ‘Hij heeft de stroom uitgevonden.’

‘Hij heeft niet de stroom uitgevonden, maar de manier om wisselstroom te kunnen toepassen,’ verbeterde ik haar onder het droogwrijven met de handdoek. ‘Edison heeft vóór hem het toepassingssysteem voor gelijkstroom bedacht.’

‘Waarom vraag je het als je het al weet?’ Anja rolde met haar ogen.

‘Ik dacht dat je er meer over wist. Ik had een mager zesje voor natuurkunde, weet je nog? Jij had negens en zo.’

‘Dat weet ik allemaal niet meer,’ mopperde ze, ‘van kinderen raak je gehersenspoeld, Niki. Dat snap jij niet. Vertel liever wat er aan de hand is.’ Ze pakte mijn natte kleding van de vloer. ‘Je ziet er vreselijk uit!’

‘Bedankt...’ perste ik eruit en wikkelde een handdoek om mijn hoofd. ‘Anja, Takje verbeeldt zich dat hij met Nikola Tesla communiceert.’

‘Wat zeg je?’

‘Je hebt me goed gehoord. Hij denkt dat Tesla in de lucht leeft, tussen donder en bliksem.’

‘Allemachtig, Niki, waar jij bent beland! Kom naar de keuken, ik zet koffie voor je.’

‘Vergeet die koffie maar, ik moet het web op. Ik moet uitzoeken hoe het met Tesla zit.’

‘Neem ontslag, Niki, laat al die kolder voor wat hij is,’ sprak Anja en liep naar de woonkamer, ‘ga terug naar het popcornapparaat, klaar!’

¹ zo noemen ze oma in Dalmatië

‘Dat kan ik niet.’ Ik liep achter haar aan. ‘Ze hebben mij al drieduizend euro betaald. Ik moet het dak laten maken.’

‘Fuck die euro’s. Jouw werkgevers zijn gek, ze houden zich met illegale praktijken bezig en wie weet gaan ze vandaag of morgen nog iemand vermoorden!’

‘Hoe bedoel je dat?’ vroeg ik en ging zitten op de donkerbruine driezitsbank in de grote, lichte woonkamer die bezaaid lag met speelgoed. ‘Waarom zouden ze iemand vermoorden?’

‘Omdat ze niet weten wat ze doen! Ze donderjagen met stroom in het hoofd... wie weet wat die pet eigenlijk doet!’

‘Wie weet...’ kreeg ik er met moeite uit en viel stil.

Ik kon niet verklappen dat ik in de val was gelokt. Een diepe val van mijn eigen nieuwsgierigheid. Nu kon ik mij niet terugtrekken. Ik kon niet doen alsof ik al die infantiele, gelukkige rijke stinkerds niet had gezien en alsof ik in de nabijheid van Takje die vreemde, fijne energie niet had gevoeld. Ik voel het nog, dat kietelen tot in mijn botten, waardoor ik voor even dacht dat ik echt iets groots kon doen, iets belangrijks, revolutionairs.

‘Anja, ik moet op internet!’ riep ik en sprong van de bank. ‘Waar is je laptop?’

‘Op de luie stoel!’ riep ze uit de keuken. ‘Werkelijk, Niki, het zou beter zijn als...’

Ik zette het geluid uit. Dat had ik mij nog als kind zelf aangeleerd. Het kwam goed van pas als mijn moeder mij in een onsamenhangend mengsel van Kroatisch en Engels probeerde uit te leggen hoeveel ze van mij hield en hoezeer ze leed omdat we niet samen waren. Dan zette ik in mijn hoofd simpelweg het geluid uit en keek hoe haar dunne, roze lippen bewogen, waarbij ik mij voorstelde dat ze mij een mooi en verdrietig sprookje vertelde. Na een tijdje begon ik altijd te huilen – vanwege het sprookje – en zodoende kwamen we in een plakkerige symbiose terecht, die in mij een onweerstaanbare behoefte aanwakkerde om in de hoge kersenboom te klimmen en de lekkerste, donkere, zoete kersen te plukken.

‘Heb je iets lekkers? Zoet bedoel ik,’ vroeg ik, pakte de laptop van de luie stoel en ging weer op de bank zitten.

‘Ik heb gebak!’ riep ze uit de keuken.

‘Wat is je wachtwoord?’ wilde ik weten nadat ik de laptop had opengeklapt.

‘Vuurtoren!’

‘Uiteraard...’ mompelde ik en typte tegelijk.

Stilletjes kwam ze naar de bank en gaf me een bordje met een groot stuk tiramisu. Bowie zong *Fill your heart with love today, don't play the game of time* en zij huppelde terug naar de keuken om koffie te halen.

‘Ongelooflijk, het internet,’ mompelde ik weer en pakte een flink stuk tiramisu, ‘het brein van de wereld is het, echt waar.’

Ik typte Nikola Tesla in en Google kwam met twaalfenhalf miljoen resultaten. Eerst de foto’s... een beschaafde jongeman met sluijk donker tegen zijn hoofd geplakt haar, scheiding in het midden en een keurig geknipt snorretje. Om hem heen flitsen de bliksems. Op één foto zit hij te lezen, omringd door bliksems, alsof hij onder een wilg zit. Op een andere foto houdt hij een grote gloeilamp vast die in zijn hand gloeit. Op de derde is hij oud, met ingevallen wangen en oren zo groot als bij Yoda in *Star Wars*. Men zegt dat hij in armoede is gestorven, in een derderangs hotel in New York. Een idealist. Hij werkte voor de wereld, niet voor het geld.

‘Heb je iets gevonden?’ vroeg Anja en zette twee kopjes koffie op het glazen tafeltje voor me.

‘Ja... mmm... heerlijke tiramisu.’

‘Vertel over Tesla. Wat is er aan de hand?’

‘Takje heeft zijn naam in Alset veranderd,’ zei ik, at de tiramisu op en zette het bordje op het tafeltje.

‘Ah, A-l-s-e-t,’ spelde Anja, ‘dat is Tesla achterstevoren!’

‘Je hebt het meteen door! Ik had er langer voor nodig.’

‘Maar, wat bezielt die vent?’ Anja schudde met haar hoofd.

‘Dat probeer ik te snappen, dat zie je toch,’ zuchtte ik. ‘Ik wil die puzzel oplossen, maar ik voel me superstom. Ik dacht, als wij samen iets over Tesla lezen, begint het mij misschien te dagen...’

Fear is in your head, only in your head, so forget your head, and you'll be free, zong Bowie en Anja neuriede het deuntje samen met hem.

‘Van jou hoef ik niet veel te verwachten,’ beklagde ik me, terwijl ik de artikelen over Tesla doorzocht.

‘Schei uit.’

‘Kijk, dit lijkt interessant,’ merkte ik op toen ik een van de artikelen scande, ‘dit zal zijn biografie zijn...

Nikola Tesla is geboren in 1856 in het dorpje Smiljan in Lika. Zijn vader was een orthodoxe priester en zijn moeder was huisvrouw.’

‘Ja, nu weet ik het weer. Ik las iets over hem,’ herinnerde Anja zich, ‘zijn vader wilde dat hij ook priester werd...’

“Als kind had ik een vreemde aandoening,” schreef Tesla in zijn autobiografie, “ik zag beelden, vaak met felle lichtflitsen, die mijn kijk op echte voorwerpen verdoezelden en mijn gedachten en handelingen beïnvloedden.” Die beelden waren soms zo echt dat hij ze niet met zekerheid van de werkelijkheid kon onderscheiden. Maar later werd bekend dat zijn ongewone verbeeldingskracht, die hem in zijn kinderjaren tot last was, eigenlijk een gave was die het hem mogelijk maakte om zijn uitvindingen eerst in zijn hoofd te creëren, zonder enige aantekeningen of schetsen. Hij was zo gevoelig dat hij last had van zoemende vliegen die hij als onuitstaanbaar lawaai beleefde. Zonnestrallen op zijn hoofd voelden voor hem als vuurwerk. Hij was bezeten door het getal drie en hij herhaalde vaak zijn handelingen net zo lang totdat hun aantal deelbaar was door drie...’ Hier stopte ik met lezen. ‘Tjonge, waar is hier de grens tussen genialiteit en gekte? Hij walgde bij het aanzien van parels in oorbellen of van perziken... Anja!’

‘Ja?’

‘Dit zei Monica!’

‘Waar heb je het over?’ fronste ze.

‘Toen ik aan het dineren was op Kairos, vertelde Monica dat Takje helemaal hysterisch werd toen hij haar oorbellen met parels zag! Zie je, ik zei het toch! Ik sprong op en nam de laptop mee.’

‘Doe een beetje rustig aan...’

‘Alset en Tesla zijn op een vreemde manier verbonden met elkaar!’

‘Doe effe normaal, Niki!’ Anja pakte me bij mijn bovenarm. ‘Die Alset van je zal de eerste noch de laatste zijn die zich inbeeldt dat hij een belangrijk persoon is. Ga eens naar het ziekenhuis in Split, daar kom je vast nog een Tesla tegen, ook al is het waarschijnlijker dat je een Jezus of een Napoleon tegenkomt. Die zijn meer in.’

Ik opende mijn mond om te zeggen *Maar Anja, de gelukspet werkt echt!* Maar ik hield mij in en vulde mijn mond met een grote slok koffie.

‘Even verder kijken...’ mummelde ik en ging door met lezen, ‘*Nikola Tesla was een jongen met een ongelooflijke fantasie. Hij had de gewoonte om hoog boven de grond te springen om in de lucht te blijven zweven. Als er een sterke wind van de*

berg kwam, vol zuurstof, had hij het gevoel dat zijn lichaam vederlicht was en dat hij lang in de lucht kon zweven. "Dat was een magisch gevoel," noteerde Tesla in zijn autobiografie, "het was een gevoel gevolgd door teleurstelling toen ik begreep dat het slechts schijn was."

'Hij was echt naïef...' zei Anja zachtjes.

'Bijna zoals jij.'

'Je meent het,' siste ze terug, 'en wie van ons tweeën gelooft dat Nikola Tesla tussen bliksems en donderslagen leeft?'

Ik wilde antwoorden dat dat waarschijnlijker was dan haar toekomst met de vuurtorenwachter, haar zielsverwant met wie ze tot in de lengte van dagen gelukkig zou blijven, maar ik hield me weer in en ging gewoon door met lezen.

'Tesla was een lange, slanke jongeman met indringende grijsblauwe ogen, een hoog voorhoofd en een kwetsbare gezondheid. In de ogen van zijn vader was hij voorbestemd om priester te worden, wat hem met afschuw vervulde, zodat hij, toen hij bijna aan cholera doodgeing, tegen zijn vader zei dat hij misschien beter zou worden als vader hem zou toestaan om techniek te gaan studeren. Vader, die voor het leven van zijn zoon vreesde, beloofde hem dat hij, als hij maar in leven bleef, naar de beste universiteit ter wereld mocht gaan om techniek te studeren. Een wonderbaarlijk berstel van de jongeman volgde. Vader hield zijn woord en stuurde hem naar Praag, Boedapest en Parijs om te studeren. Daarna vertrok Tesla met vier cent en een paar gedichten in zijn zak naar New York, alwaar hij een aanvaring kreeg met Thomas Edison. Deze nam hem eerst in dienst en beloofde hem vijftigduizend dollar voor zijn werk aan ontwerpen van nieuwe machines, om hem uiteindelijk niets te betalen en hem te zeggen dat het allemaal een grap was en dat Tesla de Amerikaanse humor niet begreep. Wat een zak,' oordeelde ik en keek op naar Anja die fronsend en afwezig met haar nagels aan losse draadjes op de ceintuur van haar kimono pulkte. 'Wat is er? Jij oké?'

'Niki...' zuchtte ze zo zwaar alsof ze haar adem uit een diepe put moest halen, 'ik moet je iets vragen.'

'Wat?' vroeg ik en trok bleek weg. 'Wat is er? Het spijt me als ik je gekwetst heb met wat ik over naïviteit zei.'

'Dat is het niet,' schudde ze ontkennend met haar hoofd. Haar gezicht werd grijsig, alsof er zand onder haar huid was gekropen.

'Anja, vertel wat er aan de hand is!'

'Wees eerlijk...' zei ze bloedserieus, 'waarom lees je hardop?'

'Wat zeg je?'

'Je hebt me gehoord.'

'Waarom ik hardop lees? Jeetje... omdat... omdat ik wil dat je het hoort, ik wil...'

'Denk je dat ik zelf niet kan lezen?' In haar ogen twinkelde een dunne, kinderlijke glans, duizend keer gebroken, als origami.

'Anja, ik kan niet geloven dat je me dit vraagt.'

'Verdomme, antwoord gewoon!' schreeuwde ze en dikke tranen rolden langs haar wangen.

Ik ken deze Anja nog. Ze is klein, is net begonnen naar school te gaan. Ze bijt op haar nagels en wil niet naar huis omdat haar moeder haar slaat.

'A-anja...' stotterde ik en voelde opeens, alsof ik betoverd was, hoe ook ik vanbinnen klein werd. Ik haat de letter A. Ik heb het gevoel dat ze onder mijn nagel zal kruipen, als een doorn, en dat het altijd pijn zal blijven doen, dat ik nooit mooie, roodgelakte nagels zal hebben zoals mijn mama. 'Lees jij dan hardop... Ik heb er

helemaal niet aan gedacht *wie* ging lezen,' zei ik zacht en legde mijn hand op haar schouder. 'Dat stomme lezen! Weet je wanneer ik ophield bang te zijn voor de letter A?'

'Wanneer?' Ze veegde haar tranen weg.

'Toen ik doorkreeg dat jouw naam met die letter begint.'

Ze legde haar voorhoofd op het mijne en we lachten.

'Sorry. Ik weet niet wat ik de laatste tijd heb,' bracht ze uit met een trillende stem, 'alsof... alsof alles uit mijn handen wegglijpt. Ik weet niet meer of ik sterk of zwak ben... stom of slim... een goede of een slechte moeder... Ik heb voortdurend het gevoel dat ik beledigd word. Zoals door jou daarnet. Ik dacht dat je hardop las, alleen om...' ze haalde haar schouders op en rolde met haar ogen, 'ik kan het niet eens uitspreken, zo stom is het.'

'Anja, je bent de allerbeste persoon die ik ken,' zei ik zacht, met een stem die om je hart heen wappert als een vlinder, 'met mijn nona, uiteraard.'

'Ik dacht dat ik mijn intuïtie moest volgen, die is pas echt,' vervolgde ze en legde haar hand op haar buik. 'Maar nu zegt die intuïtie mij dat ik niet in staat ben om te leven en dat ik naar de vuurtoren moet.'

'Ik denk dat het allemaal de schuld is van die domme koe die je vertelde dat je dyslectisch was,' zei ik tandenknarsend en draaide met mijn hoofd, 'terwijl jij gewoon de woorden op jouw manier beleefde. Ze dansten voor je ogen, jullie hadden een bijzondere band!'

'Oh, Niki...' zei ze, half lachend, half huilend, 'ik moet helemaal gek zijn geworden om te denken dat jij je tegen me hebt gekeerd. Zie je dat ik alles door elkaar heb gehaald... Alsof niets meer vaststaat en ik nergens meer zeker van kan zijn...'

'Dat zeg ik! Het is allemaal schuld van dat kutwijf die je wist te overtuigen dat je alles verkeerd zag en dat iedereen beter was dan jij!'

'Kom op, Niki,' lachte ze, 'ik kan niet de schoolpsychologe de schuld van al mijn problemen geven.'

'Dat kun je wel,' sprak ik strijdlustig en kruiste mijn armen voor mijn borst, 'aan haar en aan je ouders. Het is hun schuld. En jij geeft steeds de schuld aan jezelf. Super! Hoe zou je dan niet helemaal verneukt zijn?'

Ze trok de ceintuur van de kimono strakker aan, draaide met haar hoofd en vertelde: 'Dat klopt, Niki, ik ben helemaal verneukt. Ik heb iets in mijn borst, iets...' ze trok haar schouders op als een schildpad die zich in haar harnas terugtrekt, 'ik weet niet hoe ik het moet beschrijven... alsof ik hier,' ze legde haar hand op haar borst, 'een verward kluwen heb zitten, of touwen die ik niet kan ontwarren.' Ze maakte zich heel klein en omarmde zichzelf. 'En wat nog het ergste is, het zijn stalen touwen... zwaar... vreselijk zwaar.' Een traan rolde over haar wang. Een eenzame traan. 'Ik heb het mijn hele leven al. Het verdwijnt alleen als ik me helemaal overgeef... als ik aan de vuurtoren denk... als ik in het paradijs geloof.'

'Paradijs...' echode ik zacht en staarde naar het gepolijste parket waarin de scherpe vlekken van zonlicht trilden.

Mijn maag trok zich pijnlijk samen. Als mijn nona maar naar het paradijs zou gaan. Niet naar het ziekenhuis, zeker niet naar het mortuarium of naar de begraafplaats aan de top van de berg, maar naar het paradijs. Het enige echte. Met engelen en eeuwig bloeiende agaven. Met de lichtblauwe hemel waarlangs in plaats van wolken reusachtige, sneeuwwitte popcorn glijdt. Met de heilige Antonius die een kaartje kan leggen en altijd bijna wint, maar op het laatste moment toch verliest, zodat mijn nona een vallei vol gouden dennennaaldjes heeft die ze gebruikt om haar zilverkleurige vlecht vast te spelden en ermee zwaait voordat ze ze vastspeldt, en haar

lach klinkt altijd, gaat altijd door, als een zin die je niet kunt beëindigen, een punt zetten is te pijnlijk en daarom moet je... je moet simpelweg drie punten zetten...

‘Wil je nog tiramisu?’ vroeg Anja teder.

‘Lekker,’ lachte ik als een boer met kiespijn.

‘Nu heb ik jou aangestoken.’

‘Waarmee?’

‘Met verdriet.’

‘Nee hoor, het gaat goed.’

‘Het spijt me,’ verzuchtte ze, pakte de bordjes en liep naar de keuken.

‘Mag ik nu doorgaan met lezen?’ vroeg ik en wreef met mijn vingers over mijn slapen. ‘Hardop?’

‘Ja hoor!’ antwoordde ze uit de keuken.

‘Tesla gaf zich helemaal over aan zijn werk,’ ging ik door en probeerde me in de tekst te verdiepen, ‘hij is nooit getrouwd en heeft nooit veel moeite gedaan om zijn patenten te beschermen. Velen hebben zich aan zijn genialiteit verrijkt en zijn er beroemd door geworden. “Ik vind het niet zozeer jammer dat ze mijn ideeën hebben gestolen,” zei hij daarop, “wel dat ze hun eigen ideeën niet hebben gehad.” Ik stopte om het bordje met tiramisu te pakken dat Anja had meegenomen.

‘Alleen een door en door idealist kan zoiets beweren,’ zei ze.

‘Een van de dieven was de Italiaan Guglielmo Marconi die bekend is geworden als de uitvinder van de radio, maar in het geval van deze uitvinding heeft het Amerikaanse hooggerechtshof uiteindelijk Tesla gelijk gegeven. Tesla heeft nog veel meer onvoorstelbaars ontdekt. Zo heeft hij bijvoorbeeld de stroom rond de aarde uitgezonden, met trillende frequenties heeft hij een aardbeving veroorzaakt en hij heeft de eerste waterkrachtcentrale op de Niagara ontworpen. Hij deed meer dan zevenhonderd uitvindingen, waaronder de inductiemotor die ingebouwd is in trams, de metro en vele andere machines.’

‘Toe maar...’ Anja trok haar wenkbrauwen op. ‘Hij is alomanezig.’

‘Hij heeft gemindmatet met de hele aardbol,’ ik stopte even, omdat ik voelde hoe ik weer euforisch werd, *‘hij was van mening dat grote geesten nooit doodgaan en hij communiceerde met ze via donder en bliksem. Dat is het, Anja!’* Ik sprong op. ‘Dat heb ik je verteld! Dat is wat Takje ook denkt!’ Ik schraapte mijn keel en ging door met lezen: *‘Hij wilde de elektriciteit in de ionosfeer lanceren en het hele ombulsel van de aarde verlichten, zodat de hele wereld gratis stroom zou krijgen.’* Ik legde de laptop opzij en tuurde naar Anja.

‘Wat is er?’ Ze knipperde met haar ogen.

‘Dat is wat Takje ook wil...’ zei ik verbluft.

‘Wat wil hij, Niki?’

‘De hele aardbol verlichten... met geluk.’

‘Welk geluk?’

‘Hij wil de gelukstrillingen in de ionosfeer lanceren,’ dreunde ik op. Ik tuurde als versteend door het raam en knipperde vanwege het zonlicht met mijn ogen.

‘Komaan!’ Anja rolde weer met haar ogen. ‘Die werkgevers van je zijn...’

‘Sorry,’ onderbrak ik haar, ‘ik moet kijken wat er verder staat. *Hij beweerde dat hij kon communiceren met buitenaardse wezens, de aarde als een appel door de helft kon klieven en zo een dodelijke straal kon creëren die tienduizend vliegtuigen kon vernielen op een afstand van vierhonderd kilometer. Hij wilde het poollicht aan de hemel maken, “louter om de schoonheid ervan” en met behulp van elektriciteit het water uit de oceaan gebruiken om de woestijnen van water te voorzien. In Colorado Springs laadde hij de aarde met elektriciteit en hij geloofde dat hij op dezelfde manier haar met positieve energie kon*

opladen. Hij was van mening dat zich in het binnenste van de aarde energieën van vrede, liefde en vrolijkheid bevinden, die zich aan de oppervlakte als het bloeien van bloemen en ander natuurschoon laten gelden. Hij vertelde: "Ik weet dat de zwaartekracht werkt voor alles wat moet vliegen en het is niet mijn intentie om een vliegtuig of een raket te maken, maar om de mens het besef van eigen vleugels terug te geven." Einde artikel.' Ik schrok wakker en legde de laptop opzij. 'Ik moet ervandoor, Anja.'

'Waar ga je heen?'

'Naar Kairos. Ik moet weten wat daar gaande is.' Trillende energie verspreidde zich over mijn rug, alsof er vleugels uit mijn bult kwamen.

'Toch niet in dat nachthemd?'

'Het lijkt op een jurk,' ik trok het in de breedte, 'ik vind het juist leuk.'

'Jij bent gek.' Ze haalde haar schouders op.

'Morgen krijg je het terug!' riep ik onderweg naar de voordeur.

'Niki!'

'Ja?'

'Doe voorzichtig.'

'Komt goed,' riep ik en rende naar buiten.